

Bài báo nghiên cứu

VĂN HỌC THIẾU NHI VỚI VIỆC GIÁO DỤC TRẺ EM HÔM NAY (TRƯỜNG HỢP SÁNG TÁC CỦA VÕ DIỆU THANH VÀ VĂN THÀNH LÊ)

Tăng Thị Hương*, Lê Thị Hòa, Lê Thị Nga

Trường Đại học Thủ Dầu Một, Việt Nam

*Tác giả liên hệ: Tăng Thị Hương – Email: tangthihuong05111987@gmail.com

Ngày nhận bài: 11-8-2021; ngày nhận bài sửa: 14-10-2021; ngày duyệt đăng: 26-10-2021

TÓM TẮT

Văn học thiếu nhi đóng vai trò quan trọng trong việc phát triển toàn diện nhân cách và kỹ năng cho trẻ em. Là những nhà văn dành nhiều tâm huyết cho thiếu nhi, Võ Diệu Thanh và Văn Thành Lê luôn khéo léo lồng ghép những bài học giáo dục trong từng trang viết. Bài viết này trình bày sự tương đồng trong quan điểm giáo dục trẻ em của hai tác giả Võ Diệu Thanh và Văn Thành Lê, sau đó hệ thống thành ba bài học giáo dục: Bài học về tình yêu thiên nhiên; bài học về tình yêu con người và bài học về kỹ năng sống. Những bài học này phù hợp với tâm lý lứa tuổi, có thể giúp trẻ tự nhận thức và vận dụng vào cuộc sống.

Từ khóa: giáo dục nhân cách; kỹ năng sống; Văn Thành Lê; Võ Diệu Thanh

1. Đặt vấn đề

Không ai có thể phủ nhận vai trò của giáo dục đối với sự hưng thịnh của mỗi quốc gia. Thế nhưng, giáo dục thế nào để trẻ em tìm thấy trong đó cách cảm, cách nghĩ, cách hành động của mình và nhận ra bài học giáo dục lồng ghép trong đó mới là điều quan trọng. Văn học thiếu nhi ra đời đáp ứng những đòi hỏi đó, bởi thông qua các tác phẩm, trẻ em như tìm thấy được chính mình trong đó. Hơn nữa, văn học thiếu nhi còn là cái nôi nuôi dưỡng tâm hồn thế hệ trẻ trong nhịp sống hiện đại hối hả với sự bùng nổ của công nghệ thông tin. Sự thu hút quá lớn từ thiết bị thông minh hiện đại khiến trẻ em lười đọc sách, lười cảm thụ. Bởi thế, một nhiệm vụ quan trọng mà văn học thiếu nhi hôm nay cần hướng đến chính là biến tác phẩm văn học thành kênh thông tin để giáo dục nhân cách và kỹ năng sống cho thế hệ trẻ. Trong những trang viết cho thiếu nhi hôm nay, phải kể đến hai gương mặt tiêu biểu: Võ Diệu Thanh và Văn Thành Lê. Họ đã và đang dồn hết bút lực và tài năng để sáng tạo nên những tác phẩm phù hợp với “đôi mắt trẻ thơ” nhằm giáo dục trẻ một cách tự nhiên, không giáo điều, khuôn sáo, mệnh lệnh.

Cite this article as: Tang Thi Huong, Le Thi Hoa, & Le Thi Nga. (2021). Literature for children and its educational effects on children: Stories by Vo Dieu Thanh and Van Thanh Le. *Ho Chi Minh City University of Education Journal of Science*, 18(10), 1867-1878.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Võ Diệu Thanh và Văn Thành Lê với những sáng tác giàu tính giáo dục dành cho trẻ em hôm nay

Văn học thiếu nhi từ lâu đã trở thành một bộ phận quan trọng trong nền văn học Việt Nam. Nhà nghiên cứu Bùi Thanh Truyền trong *Thi pháp trong văn học thiếu nhi* cho rằng:

Văn học thiếu nhi là những tác phẩm văn học mà nhân vật trung tâm là thiếu nhi hoặc được nhìn bằng “đôi mắt trẻ thơ” với tất cả những xúc cảm, tình cảm mãnh liệt, tinh tế, ngây thơ, hồn nhiên, được các em thích thú, say mê và có nội dung hướng đến việc giáo dục, bồi dưỡng tâm hồn, đặt nền móng cho sự hoàn thiện nhân cách của các em thuộc những lứa tuổi khác nhau từ thuở ấu thơ đến suốt cuộc đời. (Bui, 2009, p.12).

Cũng giống như văn học nói chung, văn học thiếu nhi có bốn chức năng cơ bản: nhận thức, giáo dục, thẩm mỹ, giao tiếp; trong đó, chức năng giáo dục là quan trọng nhất. Bởi vì, văn học thiếu nhi giúp trẻ em có thái độ và quan điểm đúng đắn về cuộc sống, biết yêu ghét, biết phân biệt phải trái, đúng sai. Hơn thế nữa, nó còn bồi đắp, nuôi dưỡng tâm hồn, góp phần hình thành và phát triển toàn diện nhân cách của trẻ em.

Trong thời đại công nghệ thông tin bùng nổ hiện nay, văn học thiếu nhi càng chứng tỏ được vai trò quan trọng của mình trong việc giáo dục trẻ em. Những sáng tác viết cho thiếu nhi hôm nay đã và đang đổi mới cả về nội dung lẫn hình thức biểu hiện để đáp ứng thị hiếu ngày càng cao của độc giả nhỏ tuổi. Bên cạnh những nhà văn tên tuổi như Nguyễn Nhật Ánh, Nguyễn Ngọc Thuần..., Võ Diệu Thanh và Văn Thành Lê đã và đang ghi dấu ấn đậm nét với những bài học giáo dục lồng ghép khéo léo trong sáng tác dành cho thiếu nhi thời công nghệ số.

Võ Diệu Thanh sinh năm 1975 tại Châu Phong, Tân Châu, An Giang. Bền duyên với nghề viết văn từ rất sớm, sau hơn hai mươi năm cầm bút, Võ Diệu Thanh đã khẳng định bút lực của mình trên văn đàn. Đặc biệt, nhà văn dành nhiều tâm huyết cho mảng văn học thiếu nhi, vì cho rằng văn học thiếu nhi đóng vai trò rất quan trọng trong việc giáo dục trẻ em: “Văn học thiếu nhi không chỉ là phương tiện tốt nhất giúp các em tiếp thu dần những tri thức cần thiết trong đời sống mà còn là món ăn tinh thần bổ ích nuôi dưỡng tâm hồn và phát triển toàn diện về nhân cách cho các em” (dẫn theo Le, 2015).

Bằng cái nhìn sâu sắc của người từng trải, bằng tấm lòng chan chứa yêu thương của một người mẹ, của một cô giáo tiểu học, Võ Diệu Thanh đã xây dựng một thế giới trẻ thơ rất chân thật, sống động với nhiều mảnh đời khác nhau. Đó là những đứa trẻ rất hồn nhiên, trong sáng, thông minh, nhân hậu; những đứa trẻ bất hạnh; những đứa trẻ với tài năng thiên bẩm và khả năng lạ thường. Với việc sử dụng linh hoạt ngôn ngữ kể, tả; ngôn ngữ đối thoại, độc thoại, qua giọng điệu trần thuật hồn nhiên trong trẻo, xót xa thương cảm xen lẫn giọng điệu chế giễu mỉa mai, suy tư, triết lí, những trần trở của nhà văn về phương pháp giáo dục trẻ em được gửi gắm một cách kín đáo mà sâu sắc. Đọc truyện viết cho thiếu nhi

của Võ Diệu Thanh, mỗi thầy cô, mỗi phụ huynh sẽ tự rút ra những bài học trong việc giáo dục học trò, giáo dục con em mình.

Văn Thành Lê sinh năm 1986 tại vùng đất Thanh Hóa. Một giáo viên sinh học ở Bà Rịa Vũng Tàu bén duyên với làng văn như cái duyên tiền định, Văn Thành Lê đã và đang chứng minh được sức viết mãnh liệt và đa dạng của mình. Sáng tác của anh đề cập nhiều lứa tuổi: tuổi mới lớn, “tuổi hết lớn”. Nhưng nhà văn dành sự ưu ái đặc biệt đối với thiếu nhi bởi cho rằng “Mỗi người lớn đều có bóng dáng trẻ con trong đó”, “viết cho thiếu nhi là cơ hội để “chống lại” Heraclitus, rằng con người có thể tắm nhiều lần trên dòng sông tuổi thơ” (Viet Quynh, 2019). Bởi thế, Văn Thành Lê gắn bó với Nhà xuất bản Kim Đồng – nơi nhà văn được thỏa sức đắm mình trong những giấc mơ thơ bé. Năm 2017, Văn Thành Lê ra mắt độc giả nhí truyện dài *Trên đồi, mở mắt, và mơ*. Sau thành công ấy, năm 2020, nhà văn tiếp tục chinh phục độc giả với truyện dài *Bên suối, bị tai, nghe gió*. Với quan niệm “Sách cho thiếu nhi, trong đó có sự kết hợp giữa văn chương và kỹ năng, hay văn chương và kiến thức hoặc cả ba, là khá mới đối với thị trường sách trong nước, nhưng là bước đi cần thiết” (Ho, 2019), Văn Thành Lê đã khéo léo lồng ghép những bài học giáo dục ý nghĩa, cụ thể hóa sứ mệnh của văn học thiếu nhi với việc giáo dục trẻ em. Bằng giọng văn dí dỏm, ngôn ngữ phù hợp tâm lí lứa tuổi, đối thoại sinh động, Văn Thành Lê đã tạo ra “thương hiệu” cho riêng mình trên mảnh đất màu mỡ văn học thiếu nhi bởi những bài học đan cài trong từng trang sách. Trong thời đại công nghệ số, yếu tố nghe nhìn phát triển, *Trên đồi, mở mắt và mơ* và *Bên suối, bị tai, nghe gió* của Văn Thành Lê đã đánh thức niềm đam mê trải nghiệm, tự khám phá thế giới muôn màu muôn vẻ để trẻ em rời xa những thiết bị điện tử thông minh, hòa mình vào cuộc sống. Đồng thời, nhà văn trẻ đã “gieo” tình yêu sách, lan tỏa văn hóa đọc và niềm đam mê văn chương đến độc giả nhỏ tuổi thông qua những trang viết của mình.

2.2. Những bài học giáo dục trong sáng tác của Võ Diệu Thanh và Văn Thành Lê

Văn học thiếu nhi hướng độc giả nhỏ tuổi vào những tình cảm tốt đẹp, góp phần hình thành và phát triển toàn diện nhân cách cho trẻ. Theo đó, những trang viết cho thiếu nhi hôm nay đã khơi dậy những rung động trước thiên nhiên, xây đắp những tình cảm đẹp với mọi người xung quanh trong trẻ.

2.2.1. Bài học về tình yêu thiên nhiên

Với trẻ em, thế giới thiên nhiên luôn bí ẩn và diệu kì cần được khám phá. Ngày nay, sự bùng nổ của công nghệ thông tin khiến những đứa trẻ tìm niềm vui trong những bộ phim hoạt hình, những trò chơi điện tử bên chiếc điện thoại hay máy tính bảng. Nhiều trẻ em cảm thấy xa lạ với những con vật, cây cỏ xung quanh mình. Vì thế, việc khơi dậy tình yêu đối với thiên nhiên qua những tác phẩm văn học là điều rất cần thiết. Là những nhà văn rất tâm huyết với mảng văn học thiếu nhi, Võ Diệu Thanh và Văn Thành Lê trong những sáng tác của mình luôn hướng ngòi bút đến việc giáo dục tình yêu thiên nhiên cho trẻ em.

Với Võ Diệu Thanh, tình yêu thiên nhiên của trẻ em được biểu hiện qua việc gần gũi, chan hòa, gắn bó; luôn có ý thức bảo vệ, chăm sóc và yêu thương cây cối, động vật xung quanh mình. Thiên nhiên trong các sáng tác viết cho thiếu nhi của Võ Diệu Thanh được nhìn qua con mắt của trẻ thơ, hiện lên chân thật, gần gũi, sinh động và rực rỡ sắc màu. Đến với truyện *Chú ong bé bỏng*, các bạn nhỏ sẽ có dịp khám phá về khu vườn ngập tràn hoa bí ngô của ông nội bạn Bin. Đồng thời hiểu được vai trò quan trọng của những chú ong trong việc thụ phấn cho cây: “Con ong sẽ đậu vào hoa đực hút mật. Mình nó dính đầy phấn. Rồi nó mang hạt phấn đậu vào hoa bí cái. Các đầu phấn dính lại ở đầu nhụy hoa cái. Từ đó quả bí non mới bắt đầu lớn lên” (Vo, 2020, p.27, 28, 29).

Việc Bin và ông nội cùng nhau chăm sóc vườn bí ngô, “lấy phấn hoa ở hoa bí đực để vào hoa bí cái” (Vo, 2020, p.31) để cứu nguy cho vườn bí khi Bin lỡ “cắt hết bông bí đực” đã thể hiện rất rõ tình yêu thiên nhiên của Bin. Vì yêu thiên nhiên, Bin luôn muốn cùng ông ra vườn. Nó say sưa ngắm nhìn khu vườn, tò mò hỏi ông rất nhiều điều về cây bí ngô, về những chú ong, rồi háo hức kể cho các bạn nghe những điều mình nhìn thấy và nghe được. Với cách miêu tả chân thật cùng giọng điệu tươi tắn, Võ Diệu Thanh đã giúp các độc giả nhỏ tuổi mở rộng vốn hiểu biết về cỏ cây, hoa lá và các loài vật xung quanh mình. Bằng việc xây dựng cốt truyện đơn giản, Võ Diệu Thanh muốn hướng đến việc giáo dục tình yêu đối với thiên nhiên của trẻ em. Nhà văn muốn nhắn nhủ: khi được hòa mình với thiên nhiên, các bạn nhỏ sẽ khám phá ra rất nhiều điều thú vị và thỏa sức sáng tạo.

Tình yêu với thiên nhiên, đặc biệt là tình yêu đối với loài vật được thể hiện rất rõ trong các truyện viết cho thiếu nhi của Võ Diệu Thanh. Trong tập truyện *Tiền của thần cây*, tình yêu đối với loài vật được thể hiện cảm động qua tình cảm của Bòn Bòn dành cho Ban Đêm (con chó cưng của Bòn Bòn). Bòn Bòn rất yêu quý con chó của mình và luôn tự hào về nó “Khắp cái xóm này có con chó nào hiểu được tiếng người như ảnh” (Vo, 2016, p.96). Với Bòn Bòn, Ban Đêm không chỉ là một người bạn thân thiết cùng vui đùa mỗi ngày mà nó còn là một ân nhân. Khi Bòn Bòn xuống sông tắm bị ngạt nước, chính Ban Đêm đã cứu nó: “May mà lúc đó ông nội về, kịp đi kiếm con rồi gặp con với Ban Đêm dưới bến. Ban Đêm cắn cái áo, tha con lên bờ” (Vo, 2016, p.19). Tình yêu thương sâu đậm của Bòn Bòn đối với Ban Đêm được thể hiện rõ qua việc Bòn Bòn khóc méo khi Ban Đêm bị lạc, vui mừng hạnh phúc khi mỗi chiều đi học về có Ban Đêm hớn hờ ra cổng đón và đau buồn khi nghe ông nội nói Ban Đêm đã già không còn sống được bao lâu nữa. Qua việc miêu tả tình cảm gắn bó thân thiết giữa Bòn Bòn và Ban Đêm, Võ Diệu Thanh đã khơi dậy tình yêu đối với động vật trong mỗi đứa trẻ.

Còn với Văn Thành Lê, bài học đầu tiên trên hành trình khám phá những không gian kì thú qua từng trang sách *Trên đồi, mở mắt và mơ* và *Bên suối, bịt tai, nghe gió* đó chính là chúng ta cần phải nuôi dưỡng tình yêu thiên nhiên, yêu động vật và thế giới xung quanh. Theo chân Thành từ điển hòa mình với cuộc sống thanh bình của làng quê, độc giả nhí sẽ bắt gặp cách suy nghĩ, hành động hay cảm xúc của mình trong đó. Hành trình của Thành

và nhóm bạn còn giúp các bạn nhỏ tự nhận ra một bài học, một lời răn dạy quý giá thật tự nhiên. Ngay chính nhan đề mục số 19 “Biết cách yêu thương” trong *Trên đời, mở mắt và mơ* đã hé mở bài học quý giá ấy, “học cách yêu, cách chăm sóc con vật hoặc cây xanh, chính là học cách yêu thương xung quanh” (Van, 2019, p.91). Các bạn trong hội của Thành từ điển, mỗi người yêu một loài vật nuôi riêng. Lê lại yêu trâu và biết cách chăm sóc cho con trâu nhà mình: “Hôm nào đi chăn trâu nó cũng tranh thủ cắt thêm cỏ hoặc tói về còn phải rút rom bỏ vào chuồng cho trâu ăn đêm” (Van, 2019, p.91). Còn Thành yêu ba con cá cò chú Khang cho “hay nhìn chúng bơi và cho chúng ăn”, “nhìn chúng hàng ngày không biết chán” (Van, 2019, p.93). Thế nhưng, cũng chính tình yêu của Thành đã khiến ba con cá trở thành môi cho con mèo. Thành và hội bạn làm đám tang cho cá. Ông Thành dặn cậu rằng: “Yêu thương cũng phải đúng cách nếu không sẽ thành hại nhau” (Van, 2019, p.100). Lời dạy của ông khiến Thành nhận ra sai lầm của mình khi muốn cá có một chỗ ở rộng hơn: “tớ không cẩn thận, không đề phòng con mèo nên chuyển cá từ chai sang bình miệng rộng thì cá bị mèo ăn” (Van, 2019, p.100). Yêu thương thôi chưa đủ, cần phải yêu thương đúng cách thì mới phát huy được tác dụng và không làm tổn hại đến những con vật mà mình yêu quý.

Hay trong *Bên suối, bịt tai, nghe gió*, mục 6 “Yêu thương hóa giải mọi chuyện”, Thành và em Bống yêu thương lợn út, thường ra thăm và nói chuyện khiến lợn vẫy đuôi mừng tíu tít. Bài học giáo dục được lồng ghép trong chính câu nói rất tự nhiên của Thành: “Nếu không tin, bạn cứ thử yêu thương một cái cây hay một con vật nào đó đi. Chắc chắn bạn sẽ hiểu được tiếng nói yêu thương của loài đó đáp lại” (Van, 2020, p.36). Với Thành, yêu thương chính là chìa khóa diệu kì xóa tan mọi khoảng cách, chữa lành mọi nỗi đau và hóa giải mọi mâu thuẫn. Rõ ràng, từ trải nghiệm của cậu bé Thành, độc giả nhỏ tuổi sẽ hình thành tình yêu với thiên nhiên, động vật, biết chăm sóc cho con vật mình yêu và yêu thương nó đúng cách “yêu thương khi nào cũng tốt và quý, nhưng không phải cứ giữ bên mình mới là yêu thương. Yêu thương con vật còn là để nó được là chính nó” (Van, 2020, p.137).

2.2.2. Bài học về tình yêu thương con người

Hướng đến việc giáo dục nhân cách cho trẻ, những sáng tác của Võ Diệu Thanh và Văn Thành Lê không chỉ giáo dục trẻ em tình yêu thiên nhiên mà còn giáo dục tình yêu thương con người. Trước hết, đó là tình cảm yêu thương đối với những người thân trong gia đình. Nhân vật trẻ em trong các sáng tác của Võ Diệu Thanh hầu hết là những đứa trẻ sống rất tình cảm, luôn dành yêu thương đặc biệt đối với ông bà, cha mẹ của mình. Đọc tập truyện *Những cậu bé mặt trời*, trẻ em hôm nay sẽ học được cách bày tỏ tình yêu thương đối với mọi người. Tập truyện gồm 6 truyện ngắn: *Những cậu bé mặt trời*, *Khi hai vua về một nhà*, *Thả diều*, *Bí mật theo cô*, *Tiền của thần cây* và *Cáp treo cho những mặt trời*. Đọc truyện *Khi hai vua về một nhà*, độc giả nhỏ tuổi sẽ thấy cách thương mẹ của Hà rất khác với Tì Tì và Nhóc. Ở lớp học, thằng Hà được mệnh danh là “vua quậy”. Nó rất lười học

hay trốn học để đi chơi. Ai cũng nghĩ nó không thương mẹ nên mới hư hỏng, quậy phá không chịu học hành. Nhưng thật ra nó rất thương mẹ. Nó nói với Ngàn “Ai nói mày tao không thương mẹ? Tao chỉ có một mình mẹ. Hồi nhỏ tới lớn chỉ có mẹ thương tao nhất... Tao cũng muốn học giỏi cho mẹ tao vui nhưng tao học không được” (Vo, 2017, p.17). Nhờ làm bạn với Ngàn – một đứa trẻ chăm ngoan, học giỏi, tốt bụng, Hà đã thay đổi. Nó tự ý thức được rằng mình cần phải học, nhất là môn tiếng Anh để dạy lại cho mẹ: “Tao muốn mày dạy cho tao nhiều hơn để tao dạy cho mẹ mấy lúc không có mày” (Vo, 2017, p.20).

Nhân vật Nhã trong truyện *Bí mật theo cô* là một cô bé hiểu chuyện và rất thương ba mẹ. Mặc cho ba là một người cha thiếu trách nhiệm, ham mê nhậu nhẹt, thường xuyên đánh vợ nhưng không vì thế mà nó thù hận, ghét bỏ ba của mình. Thương mẹ, nó tìm cách bảo vệ mẹ tránh những trận đòn và những lời mắng chửi nặng nề của ba. Nó ao ước ba yêu thương, quan tâm mẹ nó nhiều hơn. Nó ao ước được nhìn thấy nụ cười hạnh phúc của mẹ. Thương ba, nó mong muốn được gần gũi để hiểu ba mình hơn. Tình thương ba được thể hiện cụ thể qua hành động Nhã nấu cho ba món ăn mà ba thích. Biết ba muốn ăn “món canh khổ qua dồn chả”, nó mừng quýnh nhờ má chở đi chợ mua đồ, học cách nấu. Nhã dồn hết tình yêu thương ba của mình vào món ăn, kì công chuẩn bị “bỏ cả nửa ngày băm chả”. Tình thương đó xuất phát từ lòng vị tha, sự thấu hiểu. Không thể trực tiếp nói lời yêu thương đối với cha mình, Nhã thổ lộ qua bài tập làm văn:

Con không tin ba lại không thèm những bữa ăn đậm ảm. Con không biết cách gì để cai cho ba đừng uống rượu. Con chỉ mong tới khi con đủ khôn lớn vẫn còn có ba. Con sẽ là người bạn đáng tin tưởng nhất chia sẻ giúp ba những muộn phiền. Lúc đó con lại băm chả dồn khổ qua cho bữa cơm đậm ảm của nhà mình. (Vo, 2017, p.52).

Đọc *Trên đồi, mở mắt và mơ* và *Bên suối, bịt tai, nghe gió* của Văn Thành Lê, theo chân cậu bé Thành trong chuyến trải nghiệm về xứ sở thần tiên – quê nội, những độc giả nhí không chỉ biết yêu thiên nhiên, động vật mà còn biết quan tâm, chia sẻ, yêu thương mọi người quanh mình. *Trên đồi, mở mắt và mơ*, ngay cả khi đang hòa mình vào trò chơi, đang ở tư thế người chiến thắng, Thành và những người bạn: Tuyết đen, Điệp điệu, Lê thủ lĩnh vẫn thể hiện sự quan tâm dành cho Văn. Văn lấp luôn là người thua cuộc khi chơi trò đánh trống lảng. Uống ba gáo nước liền làm cái bụng của cậu bé không còn chỗ chứa. Cả nhóm thương cái bụng của Văn nên chuyển sang chơi trò đánh trận giả. Chỉ một hành động nhỏ cũng đủ cho người đọc nhận thấy sự quan tâm của nhóm bạn dành cho nhau. Hay khi Thành từ điển ốm, cả nhóm bạn chặn trâu kéo vào thăm, “trước khi về mỗi đứa còn chia cho tớ quà. Đứa thì quả ổi. Đứa thì bịch táo. Đứa thì bịch sim. Đứa bịch mua. Chúng bảo ăn hết đồng ấy chắc chắn khỏe” (Van, 2019, p.77). Cách cư xử đầy tình người của nhóm bạn chặn trâu phần nào khiến độc giả nhí nhìn lại chính mình, tự hỏi mình đã biết quan tâm đến những người thân yêu chưa. Từ đó, thúc đẩy các bạn có những hành động thiết thực để thể hiện tình yêu thương với mọi người xung quanh. Kì nghỉ hè kết thúc, Thành phải trở lại thành phố tiếp tục việc học. Cả nhóm ngậm ngùi chia tay trong niềm tiếc nuối. Nhưng

chính giây phút ngắn ngủi đó đã chứng minh được tình cảm của những cô bé, cậu bé ấy dành cho nhau:

Diệp điệu cho tờ cây cỏ chơi gà lớn chưa từng thấy, thằng Văn cho tờ hòn bi đẹp nhất, quý nhất của nó, thằng Lê cho hòn đá cuội giống siêu nhân nhất ở bờ suối trước giờ giữ như báu vật, Tuyết đen cho một chông bánh đa chưa nướng, nói lên phở nướng ăn mới răng mà nhớ cả hội. (Van, 2019, p.133)

Rõ ràng, khi yêu thương, quý mến một ai đó, chúng ta sẵn sàng tặng họ những gì ta yêu quý. Tình bạn đó thật đáng trân trọng.

Trong *Bên suối, bị tai, nghe gió*, khi bác cả Phú mất vì rắn cắn, cả nhóm bạn xin được chít khăn tang vì biết rằng bác không có vợ, không có con trai, cháu trai. Lê thủ lĩnh từng được bác cứu sống khi bị rắn cắn nên nó xung phong cầm di ảnh bác, “bác đã cứu sống nó thì như là người sinh ra nó lần thứ hai” (Van, 2020, p.119). Cả hội thả bóng bay ghi ước nguyện để tưởng nhớ bác cả Phú. Những dòng chữ chất chứa tình cảm “Cháu nhớ bác lắm”, “Bác luôn dõi theo chúng cháu bác nhé”, “Bác vui bác nhé”, “Cháu tin là bác đang mỉm cười” (Van, 2020, p.122,123) đủ cho người đọc thấy rõ tình yêu mà các bạn dành cho bác dù trước đó cả hội rất sợ bác cả Phú.

Những câu chuyện nhỏ vẫn xảy ra đâu đó trong cuộc sống hàng ngày nhưng sự thu hút của thiết bị thông minh đôi khi khiến các bạn nhỏ dần lãng quên thế giới xung quanh mình. Bước vào thế giới trẻ thơ qua những trang viết của Võ Diệu Thanh và Văn Thành Lê, độc giả nhỏ tuổi chắc chắn sẽ có cách hành động và suy nghĩ khác, biết hòa mình với thiên nhiên và yêu thương mọi người hơn.

2.2.3. Bài học về kỹ năng sống

Những trang viết dành cho thiếu nhi hôm nay đang có xu hướng lồng ghép với kỹ năng sống. Việc kết hợp giữa văn chương và kỹ năng sống đã mở ra hướng tiếp cận mới cho độc giả nhí. Nhà văn Trương Huỳnh Như Trân khẳng định:

Chính những câu chuyện hay là đường dẫn rất tốt để bé tiếp nhận bài học một cách nhẹ nhàng, không cảm thấy bị “học bài”. Đây là một ý tưởng rất hay, thay vì viết về những bài học khô khan và áp đặt thì lại dùng câu chuyện để dẫn dắt. Bé mê câu chuyện thú vị sẽ tin luôn những bài học trong sách. (Ho, 2019).

Trước khi bén duyên với nghề viết, Võ Diệu Thanh và Văn Thành Lê từng là giáo viên. Vì thế, hai tác giả đã khéo léo lồng ghép những bài học giáo dục về kỹ năng sống vào những trang viết của mình. Những tác phẩm của họ vừa bồi dưỡng tâm hồn trẻ thơ vừa cung cấp những kỹ năng cần thiết để độc giả nhí vững vàng hơn khi bước vào đời, ứng phó được với thay đổi của thời đại 4.0. Theo đó, hai kỹ năng mà Võ Diệu Thanh và Văn Thành Lê đặc biệt quan tâm trong sáng tác của mình chính là: kỹ năng tự nhận thức và kỹ năng giải quyết vấn đề.

Kỹ năng tự nhận thức là khả năng con người hiểu về chính bản thân mình, như cơ thể, tư tưởng, các mối quan hệ xã hội của bản thân, biết nhìn nhận đánh giá đúng về tiềm năng, tình cảm, sở thích, thói quen, điểm mạnh, điểm yếu... của bản thân mình; quan tâm và luôn ý

thức được mình đang làm gì, kể cả nhận thức lúc bản thân đang cảm thấy căng thẳng. (Le et al., 2015, p.15).

Đây là kỹ năng sống rất cơ bản của con người, là nền tảng để con người giao tiếp, ứng xử phù hợp, hiệu quả. Để tự nhận thức đúng, con người cần phải trải nghiệm thực tế, đặc biệt là qua giao tiếp xã hội.

Những đứa trẻ trong truyện của Võ Diệu Thanh, mặc dù còn rất nhỏ đã có thể tự nhận thức được về bản thân mình. Chùa, Út Tiên, chị Hai trong truyện *Quà tặng của ngày mai* là những đứa trẻ sớm nhận thức rõ về bản thân. Chúng nhận thức được rằng ở với ông Sáu tuy vất vả nhưng chúng học hỏi được rất nhiều điều bổ ích. Nếu quay về sống với mẹ ruột – một người mẹ đăm mê cờ bạc, cuộc đời của chúng sẽ trở nên thê thảm hơn rất nhiều. Hơn ai hết, những đứa trẻ cũng tự nhận thức được trách nhiệm của bản thân trong gia đình để tự phân công công việc cho nhau. Hơn thế nữa, chúng còn nhận thức rõ giá trị của bản thân mình, nhận thức được năng khiếu sở trường của mình để từng bước luyện tập theo đuổi ước mơ. Chùa hiểu được vì sao ông Sáu lại khắt khe với ba chị em mình, hiểu được điều mà ông Sáu muốn nó nhận ra chính là việc học rất quan trọng: “Học là ngon lành nhất. Học là tương lai nhất. Có học mới sáng suốt để chọn cho mình con đường đi hợp với mình nhất. (Vo, 2021, p.130). Nhờ “ham học, ham đến trường”, Chùa tự nhận thức được bản thân “Tôi đàn giỏi, tôi học giỏi, tôi siêng năng, được rất nhiều người yêu quý” (Vo, 2021, p.117). Nhận thức được sở trường của bản thân, Chùa nuôi dưỡng ước mơ trở thành một bác sĩ trong tương lai. Một đứa trẻ chỉ mới 6 tuổi đã ý thức rất rõ về bản thân mình như vậy thật đáng quý.

Lật giở từng trang sách *Trên đồi, mở mắt và mơ* và *Bên suối, bịt tai, nghe gió*, Văn Thành Lê đã khéo léo lồng ghép giáo dục kỹ năng tự nhận thức cho trẻ qua nhân vật Thành từ điển. Hành trình về quê nội trong hai kì nghỉ hè lên lớp năm và lên lớp 6 đã cho Thành những trải nghiệm quý giá để cậu tự nhận thức chính mình và những người xung quanh. Khi Lê thủ lĩnh bị rấn cắn, bác cả Phú đi hái lá đắp và chích máu độc cho Lê. Trước đó, cả hội đều sợ bác cả Phú, không ai dám lại gần vì người lớn thường hay đem bác ra dọa. Thế nhưng, trải qua biến cố, nhóm bạn tự đưa ra cách nhìn nhận, đánh giá của mình “bác cứu thằng Lê thì chắc chắn Bác không hại chúng tớ” (Van, 2020, p.63). Và các bạn thống nhất với nhau sẽ không sợ bác cả Phú nữa.

Hơn hết, những lời bố nói, bố dạy, qua quá trình trải nghiệm thực tế ở quê nội, Thành tự nhận thức được những điều đó là hoàn toàn đúng. Mỗi bạn có quyền tự chọn lựa cho mình một ước mơ riêng. Văn lấp bắt đầu tập làm thơ:

Mỗi ngày nó thường viết một bài thơ. Không phải viết vào sổ tay hay vở học sinh mà viết vào mặt sau tờ lịch cũ”, “Ăn cơm trưa xong thằng Văn thường hay lên ra bụi cây sau nhà, ngồi chống cằm nghĩ ngợi làm thơ. Nhiều hôm bị muỗi cắn đỏ cả cổ và chân. Nhưng muỗi không phá ngang được việc làm thơ của nó. (Van, 2020, p.73).

Với quyết tâm và sự kiên định, thơ của Văn mỗi ngày một nhiều lên còn lịch treo tường ngày càng mỏng dần. Qua sự nỗ lực của Văn, Thành hiểu được lời bố “thành công

được làm nên từ mồ hôi và nước mắt” (Van, 2020, p.73). Hay Linh – cô bạn ở đoàn lô tô với tiết mục bịt mắt phi dao nguy hiểm. Để có tiết mục ấy, Linh phải tập luyện mỗi ngày, lúc đầu có sợ nhưng sau đó quen dần. Từ đó, Thành rút ra bài học làm gì cũng cần khổ luyện “Thằng Văn làm thơ phải khổ luyện. Chú Quân phi dao cũng thế. Kể cả Linh đứng yên cũng phải luyện, chỉ cần mất tập trung chựa quậy đầu là tai nạn ngay” (Van, 2020, p.96).

Với ngôn ngữ gần gũi, lối kể chuyện tự nhiên, Võ Diệu Thanh và Văn Thành Lê đã chuyển tải bài học giáo dục về kỹ năng tự nhận thức một cách khéo léo. Thông qua sự tự nhận thức của các nhân vật, các bạn nhỏ sẽ biết cách nuôi dưỡng ước mơ, đánh thức tiềm năng, thể mạnh của bản thân mình.

Kỹ năng giải quyết vấn đề là khả năng của cá nhân biết quyết định lựa chọn phương án tối ưu và hành động theo phương án đã chọn để giải quyết vấn đề hoặc tình huống gặp phải trong cuộc sống. Giải quyết vấn đề có liên quan tới kỹ năng ra quyết định và cần nhiều kỹ năng sống khác như: giao tiếp, xác định giá trị, tư duy phê phán, tư duy sáng tạo, tìm kiếm sự hỗ trợ, kiên định. (Le et al., 2015, p.23).

Nhờ có kỹ năng giải quyết vấn đề, con người mới có thể ứng phó tích cực và hiệu quả trước những vấn đề, tình huống của cuộc sống. Viết cho thiếu nhi, Võ Diệu Thanh và Văn Thành Lê luôn lồng ghép những bài học giáo dục kỹ năng sống, đặc biệt là kỹ năng giải quyết vấn đề. Bởi với hai nhà văn này đó là việc làm thiết thực.

Giáo dục kỹ năng giải quyết vấn đề - xử lý tình huống khi đối mặt với nguy hiểm là một trong những kỹ năng quan trọng mà Võ Diệu Thanh muốn hướng tới. Tình trạng học sinh bị đuối nước diễn ra thường xuyên là nỗi đau của gia đình và xã hội, vì vậy, bơi lội chính là một trong số những kỹ năng cần thiết đối với trẻ. Trong các sáng tác của mình, Võ Diệu Thanh nhiều lần đề cập điều này. Hình ảnh bé Châu – một em bé xinh như thiên thần bị đuối nước khi đi thả diều cùng anh trai trong truyện ngắn *Thả diều* và việc Bòn Bòn trong truyện *Tiền của thần cây* suýt chết khi chơi nghịch dưới sông mà không biết bơi đã gióng lên hồi chuông về tình trạng đuối nước thường xuyên diễn ra ở miền Tây Nam Bộ. Đọc *Thả diều*, *Tiền của thần cây*, *Quà tặng của ngày mai*, độc giả nhỏ tuổi sẽ biết thêm những kiến thức bổ ích để tránh được những rủi ro khi bơi lội hoặc di chuyển trên sông nước. Mãi mê kiếm sống, chủ quan để cho con trẻ tự chơi, không dạy con học bơi như ba mẹ của bé Châu khiến họ phải day dứt, đau khổ cả đời khi đứa con gái bé bỏng của mình bị đuối nước. Hù dọa trẻ xuống sông có ma da như ông nội của Bòn Bòn cũng không phải là giải pháp tốt. Vì tò mò muốn xem thực sự dưới sông có ma da hay không mà Bòn Bòn suýt chết. Hay việc Vĩ liều lĩnh cứu Bòn Bòn khiến bản thân cũng suýt bị đuối nước cùng bạn cũng rất nguy hiểm. Để giúp Bòn Bòn không còn sợ nước và có thể bơi lội thành thạo, ông nội đã làm một cái hồ lớn giữa sân nhà bằng tấm bạt nhựa và tập cho Bòn Bòn cách thở trong nước. Qua lời của nhân vật Bòn Bòn trong truyện *Tiền của thần cây*, Võ Diệu Thanh muốn nhắn nhủ “để nhảy được xuống nước như Vĩ người ta phải biết cách nổi trên nước và

di chuyển được trong nước. Nếu không tập, khi rớt xuống nước chỉ lo giãy giụa sẽ chìm” (Vo, 2016, p.38).

Với mục đích lồng ghép những bài học giáo dục kỹ năng sống vào trong tác phẩm, Văn Thành Lê đã xây dựng thành công nhân vật Thành từ điển trong *Trên đồi, mở mắt và mơ* và *Bên suối, bịt tai, nghe gió*. Cậu bé Thành đeo kính cận và luôn ôm theo một cuốn từ điển tiếng Việt: “Tớ khoái tra từ điển hơn cả chơi game... Rảnh quá tớ đọc từ điển... tiếng Việt hay cực. Không tin bạn cứ sờ hữu một cuốn từ điển tiếng Việt của riêng mình đi, lúc ấy bạn bè nói gì bạn cũng có thể hiểu” (Van, 2019, p.10). Một cậu bé chuẩn bị lên lớp 5 mà say mê từ điển, coi đó là bảo bối thì quả thật đáng khâm phục: “Gặp từ nào không hiểu cháu tra ngay để biết” (Van, 2019, p.47). Thành luôn muốn làm giàu thêm vốn hiểu biết của mình, cậu tự tìm hiểu về thế giới xung quanh. Thông qua việc tra từ điển, vốn từ của Thành phong phú, đa dạng hơn mà không phải chờ bố rảnh để hỏi.

Suốt 134 trang viết *Trên đồi, mở mắt và mơ*, nhờ tra từ điển, Thành hiểu và phân biệt được nghĩa của tám từ “Ước mơ”, “Mơ ngủ” (Van, 2019, p.68), “địa chất”, “thăm dò địa chất”, “yêu” (Van, 2019, p.80, 81, 89), “say”, “say nắng (Van, 2019, p.94), “bọ xít” (Van, 2019, p.115). Trong *Bên suối, bịt tai, nghe gió*, Thành chuyển giao việc tra từ điển cho em Bồng, số lượng từ tăng lên đáng kể - 15 từ trong 143 trang sách. Thông qua cuốn từ điển, Thành và hội bạn thân tự tích lũy, tìm hiểu và làm giàu thêm vốn kiến thức của mình. Từ điển định nghĩa “Bóng câu qua cửa sổ nghĩa là cửa sổ ngựa qua”. Từ đó, Thành có những nhận thức riêng “thời gian phải bay hoặc chạy rất nhanh, như con ngựa chạy ngang qua cửa sổ. Chúng tớ thời gian phải có cánh hoặc chân để chạy rồi” (Van, 2020, p.6). Hay từ điển định nghĩa “Giống là vật dùng để sản xuất ra những vật đồng loại, trong trồng trọt hay chăn nuôi”. Thành suy ra “lợn giống là loài lợn được dùng để sinh ra nhiều con lợn khác nữa” (Van, 2020, p.33). Qua việc Thành tự tìm kiếm thông tin trong từ điển, các bạn nhỏ sẽ thấy thích thú và từ đó hình thành được kỹ năng tự tra từ điển.

Thời đại công nghệ số sản sinh những đứa trẻ chỉ biết vùi đầu vào thiết bị thông minh, văn hóa đọc dần trở thành thứ xa xỉ với các em. Thấu hiểu được điều đó, Văn Thành Lê chủ động lồng ghép khích lệ văn hóa đọc trong *Trên đồi, mở mắt và mơ* và *Bên suối, bịt tai, nghe gió* thông qua tủ sách mà Thành và hội bạn chăn trâu xây dựng ở đình làng. Cuốn sách đầu tiên đó chính là bảo bối của Thành – cuốn từ điển tiếng Việt. Dù rất yêu quý nó, nhưng Thành hi vọng cuốn sách mang lại những điều bổ ích cho nhiều bạn khác. Lời hứa của Thành ở cuối truyện *Trên đồi, mở mắt và mơ*, “sẽ tập hợp và gửi sách về làm tủ sách ở đình làng” (Van, 2019, p.134) đã mở ra hành trình mang sách đến gần hơn với các bạn ở làng quê trong *Bên suối, bịt tai, nghe gió*. Trong chuyến về quê nội lần thứ hai, Thành đã cụ thể hóa lời hứa năm trước bằng hành động. Trong mục 3 “Sách ơi, mở ra”, nhà văn đã khéo léo tuyên truyền ngày Sách Việt Nam 21 tháng 4 sau một loạt câu đố của Thành về các ngày lễ lớn trong năm. Thông qua đó, độc giả nhí thu thập được nhiều thông tin thú vị. Đồng thời, Ngày hội Đọc sách được giới thiệu thông qua lời kể của Thành cũng góp phần

kích thích trẻ em hôm nay tìm đến sách: “Chú nhà văn kì vọng chúng tớ và các bạn nhỏ sẽ góp phần làm tăng tỉ lệ đọc sách của nước ta lên. Vì từ những cuốn sách nhỏ sẽ mở ra cả thế giới lớn trong tương lai. Thay vì đọc câu thần chú “Vùng ơi, mở ra!” như chàng Alibaba trong truyện cổ tích, hãy “Sách ơi, mở ra!” mỗi ngày, chắc chắn sẽ gặp toàn kho báu tri thức” (Van, 2020, p.19). Niềm đam mê với sách chỉ được nhen nhóm khi chúng ta hiểu được giá trị mà nó mang lại.

Giải quyết vấn đề là một trong những kĩ năng quan trọng mà trẻ em cần hình thành. Trong xã hội hiện đại, kĩ năng này giúp các em lựa chọn những phương án tối ưu để phát huy tư duy sáng tạo của bản thân và xử lí nhanh những tình huống bất ngờ để thoát khỏi nguy hiểm. Qua các sáng tác của Võ Diệu Thanh và Văn Thành Lê, độc giả nhỏ tuổi rút ra những bài học quý giá khi phải đối mặt với những vấn đề trong cuộc sống.

3. Kết luận

Vấn đề giáo dục trẻ em hôm nay luôn là một bài toán khó. Là những nhà văn dành nhiều tâm huyết cho thế hệ măng non, Võ Diệu Thanh và Văn Thành Lê luôn trăn trở tìm kiếm phương án tối ưu để những bài học giáo dục thiếu nhi trong tác phẩm của mình không giáo điều, sáo rỗng. Đọc truyện viết cho thiếu nhi của hai nhà văn, các bạn nhỏ như tìm thấy chính mình, tự nhận thức lại bản thân, rèn luyện và bồi đắp tâm hồn để hoàn thiện nhân cách và có những kĩ năng sống cần thiết trong thời đại công nghệ 4.0. Hơn thế nữa, Võ Diệu Thanh và Văn Thành Lê qua những trang viết dành cho thiếu nhi đã đặt ra vấn đề về phương pháp giáo dục trẻ em cần hướng đến việc phát huy khả năng sáng tạo, khơi dậy tài năng tiềm ẩn trong mỗi đứa trẻ. Để làm được điều đó, thầy cô, cha mẹ phải là những tấm gương sáng, phải là người bạn đồng hành cùng với trẻ. Với ngôn ngữ giản dị, cách hành văn trong sáng, cốt truyện đơn giản mà sâu sắc, truyện viết cho thiếu nhi của Võ Diệu Thanh và Văn Thành Lê đã chạm đến trái tim của hàng triệu độc giả nhỏ tuổi. Đồng thời, sự xuất hiện của các tác giả và tác phẩm đã góp phần làm phong phú diện mạo của văn học thiếu nhi đương đại.

❖ **Tuyên bố về quyền lợi:** Các tác giả xác nhận hoàn toàn không có xung đột về quyền lợi.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- Bui, T. T. (2009). *Thi pháp thể loại của văn học thiếu nhi Việt Nam từ 1986 đến nay* [Genre poetics of Vietnamese children's literature from 1986 to present] (Chief composer). Ministerial-level topics. Code B2007-DHH03-21.
- Ho, S. (2019). *Khi văn học kết giao kĩ năng sống* [When literature is connected to life skills]. Retrieved from <https://www.sggp.org.vn/khi-van-hoc-ket-giao-ky-nang-song-609416.html>

- Le, M. C., Nguyen, T. H., Chan, T. O., Pham, T. T. H., Luu, T. T., Nguyen, T. H. V., & Le, H. (2015). *Giao duc ki nang song trong mon Ngu van o trung Trung hoc pho thong [Education of life skill in the Literature subject in High school]*. Ho Chi Minh City: Education Publishing House.
- Van. T. L. (2019). *Tren doi, mo mat va mo [On the hill, open your eyes and dream]*. Hanoi: Kim Dong Publishing House.
- Van. T. L. (2020). *Ben suoi, bit tai, nghe gio [By the stream, cover your ears, listen to the wind]*. Hanoi: Kim Dong Publishing House.
- Viet Quynh (2019). *Nha van Van Thanh Le: Moi nguoi lon deu co bong dang tre con [Writer Van Thanh Le: Every adult has a childish figure]*. Retrieved from <http://daidoanket.vn/nha-van-van-thanh-le-moi-nguoi-lon-deu-co-bong-dang-tre-con-438462.html>
- Vo. D. T. (2016). *Tien cua than cay [Money of tree God]*. Hanoi: Women Publishing House.
- Vo. D. T. (2017). *Nhung cau be mat troi [The Sun boys]*. Hanoi: Kim Dong Publishing House.
- Vo. D. T. (2020). *Chu ong be bong [The Baby Bee]*. Ho Chi Minh City: Vietnamese Women's Publishing House.
- Vo. D. T. (2021). *Qua tang cho ngay mai [Tomorrow's gift]*. Da Nang: Da Nang Publishing House.

**LITERATURE FOR CHILDREN AND ITS EDUCATIONAL EFFECTS ON CHILDREN:
STORIES BY VO DIEU THANH AND VAN THANH LE**

Tang Thi Huong*, *Le Thi Hoa*, *Le Thi Nga*

Thu Dau Mot University, Vietnam

*Corresponding author: Tang Thi Huong – Email: tangthihuong05111987@gmail.com

Received: August 11, 2021; Revised: October 14, 2021; Accepted: October 26, 2021

ABSTRACT

Literature plays an important role in the comprehensive development of personality and skills for children. Writing with passionate caring for children, Vo Dieu Thanh and Van Thanh Le skillfully integrate educational lessons on every single page of their writings. This article presents similar views about children's education conveyed in stories by the two authors Vo Dieu Thanh and Van Thanh Le. Three educational lessons were then categorised based on the comparison results: lesson on the love for nature, lesson on the love for human and lesson on life skills. These lessons are suitable for age psychology and raising children's awareness and application in life.

Keywords: life skills; personality education; Van Thanh Le; Vo Dieu Thanh